

Utlåtande 2009:15 RVI (Dnr 327-2017/2008)

Anställning av "töser" i äldreomsorgen

Motion av Margareta Johansson (v) (2008:60)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Motion (2008:60) av Margareta Johansson (v) om anställning av "töser" i äldreomsorgen anses besvarad med vad föredragande borgarråd anför i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Ewa Samuelsson anför följande.

Ärendet

Margareta Johansson (v) har i motion (2008:60) tagit upp frågan om att inrätta en intern tillsynsfunktion över social omsorg (förkortat TÖS). I motionen konstateras att många äldre som bor i vård- och omsorgsboende saknar social stimulans och samvaro trots de politiska målen om att öka livskvaliteten för äldre. Motionären hänvisar till revisionskontorets rapport "Livskvalitet i äldreboendet" (dnr 327-1566/2008) avseende det sociala innehållet i stadens vård- och omsorgsboenden för äldre, där det hävdas att möjligheterna till utevistelse är begränsade och att det på alla nivåer i staden behövs en bättre styrning, planering och uppföljning av det sociala innehållet.

Motionären framför att den medicinska säkerheten inom äldreomsorgen följs upp av stadsdelsnämndernas medicinskt ansvariga sjuksköterska och att det pågår ett försök med medicinskt ansvariga för rehabilitering. Motsvarande specialistfunktion finns inte för att granska och utveckla det sociala innehållet i

äldreomsorgen. I motionen hänvisas till Kristinehamns kommun som har en intern tillsynsfunktion över social omsorg (TÖS).

I motionen föreslås att staden bör utreda behovet av och möjligheterna att inrätta en specialistfunktion i varje stadsdelsnämnd för granskning och utveckling av det sociala innehållet i äldreomsorgen. Detta mot bakgrund av att så stor del av äldreomsorgen styrs av socialtjänstlagen.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden samt stadsdelsnämnderna Bromma, Hägersten-Liljeholmen och Kungsholmen. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet vid sitt sammanträde den 7 oktober 2008.

Stadsledningskontoret anser att det redan idag finns en uppföljning och kontroll av att stadens mål för det sociala innehållet i äldreomsorgen uppfylls. Både genom det som stadsdelsnämnder gör och det arbete som utförs av bland annat äldreinspektörer och revisorer. Dessutom genomförs brukarundersökningar, vilket speglar brukarnas uppfattning av läget.

Äldrenämnden anser att stadens funktioner för granskning och uppföljning i stort motsvarar behovet. Nämnden ser istället att satsningar måste göras på såväl kompetenshöjning och utvecklad arbetsmetodik som en adekvat egenkontroll på enhetsnivå och intern kontroll på nämndnivå.

Bromma stadsdelsnämnd håller med motionären om att det är angeläget att utveckla och följa upp det sociala innehållet i äldreomsorgen och föreslår att staden tar tillvara äldreomsorgsinspektörernas kunskap och erfarenhet för granskning och utveckling av det sociala innehållet i äldreomsorgen. Det finns, enligt nämndens mening, inte grund för att inrätta en specialistfunktion i varje stadsdel.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att förstärka och utveckla uppföljningen inom äldreomsorgen. Staden bör ta fram en modell för hur resultaten från olika uppföljningar, granskningar, brukarsynpunkter etc. ska vägas samman för en bedömning av en verksamhets kvalitet, som äldre och deras anhöriga kan använda för att kunna göra egna aktiva val.

Kungsholmens stadsdelsnämnd är tveksam till att tillsätta ytterligare tillsyns- och specialistfunktioner. Stadsdelsnämnden har en samlad kompetens som motsvarar hela ansvarsområdet för äldreomsorg, både enligt socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Den kompetensen används i nämndens uppföljning av verksamheterna.

Kommunstyrelsens pensionärsråd har ingen erinran.

Mina synpunkter

Motionären lyfter en för majoriteten viktig och prioriterad fråga, nämligen ökad livskvalitet för äldre. I motionen föreslås att staden bör utreda behovet av och möjligheterna att inrätta en specialistfunktion i varje stadsdelsnämnd för granskning och utveckling av det sociala innehållet i äldreomsorgen.

Jag håller med motionären om att det är angeläget att utveckla och följa upp stadens mål för det sociala innehållet i äldreomsorgen, men redan idag finns en rad uppföljningar och kontroller av att dessa uppfylls. Både genom det som stadsdelsnämnder gör och det arbete som utförs av bland annat länsstyrelsen, Socialstyrelsen, äldreinspektörer, äldreombudsman och revisorer. Dessutom genomförs brukarundersökningar, vilket speglar de äldres egen uppfattning av läget.

Från och med budget 2008 följs stadens verksamheter upp bland annat genom indikatorer och aktiviteter. I budget 2009 finns ett antal aktiviteter som tar upp det sociala innehållet i äldreomsorgen. Alla som bor på vård- och omsorgsboenden har rätt till utevistelse, erbjudande om dagsutflykter och krav finns på att öppna dagverksamheter och träffpunkter är tillgängliga i stadsdelsnämnderna. Aktiviteterna ska återredovisas i nämndernas tertial- och årsredovisningar. Enligt budget 2009 ska en plan för sociala aktiviteter upprättas för varje vård- och omsorgsboende. Stadsdelsnämnderna ska också utveckla metoder för att säkerställa den enskildes trygghet, oberoende, inflytande och respekt samt redovisa goda exempel på hur den enskildes delaktighet i planeringen av måltiderna möjliggörs.

I budgeten för 2008 avsattes 2,0 mnkr under äldrenämnden för kulturverksamhet och för 2009 satsas ytterligare 1,0 mnkr på kultur och idrott. Äldrenämnden har i budget 2009 fått i uppdrag att förbereda införande av äldrepedagoger. Syftet är att ta tillvara de goda arbetsmetoder som utmärker pedagogiken inom bland annat förskolan. Detta ska göras i dialog med äldreomsorgens verksamheter för att utröna vilka metoder som kan vara tillämpbara för att på ett nytt sätt arbeta med kvalitetsutveckling inom äldreomsorgen.

Kommunfullmäktige beslutade i december 2005 om en uppföljningsmodell som omfattar samtliga verksamheter inom stadens ansvarsområde i såväl privat som kommunal regi, inkl. entreprenader. Syftet med uppföljningen är att få kunskap om vilka styrkor, svagheter och angelägna förbättringsområden som finns. I uppföljningen ingår bland annat en granskning av att de boende erbjuds vardagsnära aktiviteter och stimulans och regelbunden utevistelse. Respektive stadsdelsnämnd har stadens uppdrag att genomföra uppföljningarna,

vars resultat ska rapporteras till äldrenämnden och sammanställas i en rapport till kommunfullmäktige vartannat år. Äldrenämnden arbetar kontinuerligt med översyn och utveckling av den stadsgemensamma uppföljningsmallen. Äldrenämnden har påtalat behovet av att förstärka den ekonomiska uppföljningen och uppföljningsmallen kommer därför att från och med 2009 kompletteras för att på det sättet förbättra kontrollen och ytterligare förhindra oseriösa utförare.

Äldreomsorgens biståndshandläggare beviljar insatser för den enskilde enligt socialtjänstlagen och har ansvar att följa upp beslutade insatser på individnivå. I stadens Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS inom äldreomsorgen (dnr 105-93/2007), förtydligas biståndshandläggarens uppföljningsansvar för beviljade insatser enligt socialtjänstlagen. Biståndshandläggaren ska minst en gång per år följa upp hur beviljade insatser utförs till innehåll, omfattning och kvalitet samt att insatserna tillgodoser den enskildes behov.

Ett viktigt redskap för biståndshandläggarnas uppföljning är den genomförandeplan som utföraren enligt lag ska upprätta i samråd med den enskilde. I den individuella genomförandeplanen ska det framgå vad, av vem, när och hur insatserna ska utformas. Av genomförandeplanen ska det även framgå vilka sociala aktiviteter som ingår. Det ska finnas mål formulerade och vid vilken tidpunkt uppföljningen ska ske. Handläggaren ska försäkra sig om att de planerade insatserna som anges i genomförandeplanen utförs, att den enskildes behov är tillgodosedda och att insatserna är av god kvalitet.

Under hösten 2008 anordnade äldrenämnden i samarbete med Äldrecentrum dialogseminarier för enhets- och verksamhetschefer i kommunal och privat regi, med avsikt att kvalitetsutveckla äldreomsorgen. En av utgångspunkterna i dialogen är de brister som framkommit vid olika interna och externa granskningar och uppföljningar. Resultatet av dialogseminarierna kommer att ingå i äldrenämndens underlag för vidareutveckling av äldreomsorgen.

Stadens äldreomsorgsinspektörer har genom sin granskning av stadens äldreomsorg en viktig roll för verksamheternas kvalitet och utveckling och kompletterar annan kvalitetsuppföljning. Inspektörerna genomför observationer vid utförarenheterna där de följer arbetet på enheten, träffar och samtalar med de äldre och deras närstående samt personalen. I de granskningar som genomförts under 2007 har konstaterats att bland annat de sociala aspekterna måste lyftas fram och ingå som en naturlig del i det dagliga arbetet. I inspektörernas uppdrag ingår också att arbeta med rådgivning och kunskapsspridning samt att medverka till samverkan och erfarenhetsutbyte inom staden. Äldreomsorgsinspektörer deltar i de tidigare nämnda dialogseminarierna.

Liksom motionären anser jag att arbetet med att förbättra det sociala innehållet i äldreomsorgen måste fortsätta. Sammantaget anser jag dock att staden har tillräckliga funktioner för granskning och uppföljning av sociala aktiviteter.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion 2008:60 av Margareta Johansson (v) om anställning av ”töser” i äldreomsorgen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Roger Mogert* (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande.

1. Motion (2008:60) av Margareta Johansson (v) om anställningar av ”TÖSER” i äldreomsorgen bifalles.
2. Därutöver vill vi framföra följande

Trots politiska mål om att öka livskvaliteten för äldre både hos nuvarande och tidigare politiska majoritet konstaterar vi att många äldre som bor i vård- och omsorgsboenden saknar social stimulans och samvaro. Möjligheterna till utevistelse är begränsade trots ambitioner om motsatsen under ganska många år. När vi läser rapporterna från revisorerna, äldreomsorgsinspektörerna och äldreombudsmannen som alla pekar på ett förhållandevis trist liv på många äldreboenden bör vi ärligen fråga oss hur det har kunnat få fortsätta på det viset.

Vi kan därför inte dela äldreborgarrådets uppfattning att stadens funktioner för granskning, uppföljning och utveckling av sociala aktiviteter i stort motsvarar behovet, framförallt inte när det gäller egenkontroll och utveckling. Funktioner som ”TÖSER” i varje stadsdelsförvaltning skulle direkt i verksamheterna kunna handleda och stödja en utvecklad arbetsmetodik, föra ut forskningsrön, förbättra egenkontrollen på enhetsnivå, skärpa internkontrollen på nämndnivå samt bidra till ökad kompetens för chefer och medarbetare. En viktig del i utvecklingsarbetet är att involvera de äldre själva i planeringen och genomförandet av de sociala aktiviteterna.

Det finns säkert många förklaringar till varför det sociala innehållet inte har utvecklats på våra äldreboenden. En aspekt som förtjänar att utredas, är om vi generellt har för låg kunskap om socialtjänstlagen bland våra medarbetare på vård- och omsorgsboenden. Kanske har kunskapen och vikten om det sociala innehållet skymts av fokus på hälso- och sjukvården?

Ett stort problem är att det redskap som genomförandeplanerna är tänkt att vara är ojämnt utvecklat i vård- och omsorgsboenden. Upprepade brister i omfattning och kvalitet på enheternas genomförandeplaner i verksamhetsuppföljningen bekräftar att nuvarande funktioner för granskning och utveckling av det sociala innehållet inte motsvarar behovet. En ”TÖS” bör i likhet med ”MAS” också ha en relativt fristående ställning i organisationen, och därmed kunna rikta fokus på det sociala innehållet i verksamheten.

Införandet av äldrepedagoger kan också vara en god idé för att bidra till en metodutveckling inom äldreomsorgen, men av erfarenhet vet vi att det krävs insatser på flera plan för att få tillstånd en hållbar utveckling. Riktad uppföljning, planering och utveckling av det sociala innehållet med stöd av ”TÖSER” kan gå hand i hand med ett mer praktiskt inriktat arbete av äldrepedagoger för att öka livskvaliteten i äldreboendet.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Motion (2008:60) av Margareta Johansson (v) om anställning av ”töser” i äldreomsorgen anses besvarad med vad föredragande borgarråd anför i utlåtandet.

Stockholm den 28 januari 2009

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Ewa Samuelsson

Kerstin Tillkvist

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Teres Lindberg, Malte Sigemalm* och *Mirja Räihä Järvinen* (alla s), *Emilia Hagberg* (mp) och *Inger Stark* (v) med hänvisning till reservationen av (s), (mp) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Margareta Johansson (v) har i en motion tagit upp frågan om att inrätta en intern tillsynsfunktion över social omsorg (förkortat TÖS). I motionen konstateras att många äldre som bor i vård- och omsorgsboende saknar social stimulans och samvaro trots de politiska målen om att öka livskvaliteten för äldre. Motionären hänvisar till revisionskontorets rapport "Livskvalitet i äldreboendet" (dnr 327-1566/2008) avseende det sociala innehållet i stadens vård- och omsorgsboenden för äldre, där det framkommer att möjligheterna till utevistelse är begränsade och att det på alla nivåer i staden behövs en bättre styrning, planering och uppföljning av det sociala innehållet.

Motionären framför att den medicinska säkerheten inom äldreomsorgen följs upp av stadsdelsnämndernas medicinskt ansvariga sjuksköterska och det pågår ett försök med medicinskt ansvariga för rehabilitering. Motsvarande specialistfunktion finns inte för att granska och utveckla det sociala innehållet i äldreomsorgen. I motionen hänvisas till Kristinehamns kommun som har en intern tillsynsfunktion över social omsorg (TÖS).

I motionen föreslås att staden bör utreda behovet av och möjligheterna att inrätta en specialistfunktion i varje stadsdelsnämnd för granskning och utveckling av det sociala innehållet i äldreomsorgen. Detta mot bakgrund av att så stor del av äldreomsorgen styrs av socialtjänstlagen.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden samt stadsdelsnämnderna Bromma, Hägersten-Liljeholmen och Kungsholmen. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet vid sitt sammanträde den 7 oktober 2008.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 24 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att det redan idag finns en uppföljning och kontroll av att stadens mål för det sociala innehållet i äldreomsorgen uppfylls. Både genom det som stadsdelsnämnder gör och det arbete som utförs av bland annat äldreinspektörer och revisorer. Dessutom genomförs brukarundersökningar, vilket speglar brukarnas uppfattning av läget.

Från och med budget 2008 följs stadens verksamheter upp bland annat genom indikatorer och aktiviteter. I budget 2009 finns ett antal aktiviteter som tar upp det sociala innehållet i äldreomsorgen. Alla som bor på vård- och omsorgsboenden har rätt till utvistelse, erbjudande om dagsutflykter och krav finns på öppna dagverksamheter och träffpunkter är tillgängliga på stadsdelsnämnderna. Aktiviteterna ska återredovisas i nämndernas årsredovisningar. Enligt kommunfullmäktiges budget 2009 ska en plan för sociala aktiviteter upprättas för varje vård- och omsorgsboende. Stadsdelsnämnderna ska också utveckla metoder för att säkerställa den enskildes trygghet, oberoende, inflytande och respekt samt redovisa goda exempel på hur den enskildes delaktighet planeringen av måltiderna möjliggörs. I budgeten för 2008 har 2,0 mnkr avsatts under Äldrenämnden för kulturverksamhet och för 2009 satsades ytterligare 1,0 mnkr på kultur och idrott. Äldrenämnden har i budget 2009 fått i uppdrag att förbereda införande av äldrepedagoger. Syftet är att ta tillvara de goda arbetsmetoder som utmärker pedagogiken inom bland annat förskolan. Detta ska göras i dialog med äldreomsorgens verksamheter för att utvärdera vilka metoder som kan vara tillämpbara för att på ett nytt sätt arbeta med kvalitetsutveckling inom äldreomsorgen.

I biståndshandläggarnas uppföljning är de genomförandeplaner som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde en viktig del. I den individuella genomförandeplanen ska det framgå vad, av vem, när och hur insatserna ska utformas. Av genomförandeplanen ska det även framgå vilka sociala aktiviteter som ingår. Det ska finnas målformulerade och vid vilken tidpunkt uppföljningen ska ske. Handläggaren ska försäkra sig om att de planerade insatserna som anges i genomförandeplanen utförs, att den enskildes behov är tillgodosedda och att insatserna är av god kvalitet.

Stadens äldreomsorgsinspektörer har genom sin granskning av stadens äldreomsorg en viktig roll för verksamheternas kvalitet och utveckling och komplimenterar annan kvalitetsuppföljning. Inspektörerna genomför observationer vid utförarenheterna där de följer arbetet på enheten, träffar och samtalar med de äldre och deras närstående samt personalen. I de granskningar som genomförts under 2007 har konstaterats att bland annat de sociala aspekterna måste lyftas fram och ingå som en naturlig del i det dagliga arbetet.

Stadsledningskontoret anser att stadens funktioner för granskning och uppföljning av de sociala aktiviteterna är tillgodosett och föreslår därför att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige besvarar motionen med vad som anförs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 oktober 2008 att som sitt svar på remissen överlämna äldreförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m fl (s), ledamöterna

Margareta Johansson (v) och Eivor Karlsson (mp), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 september 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen arbetar kontinuerligt med att utforma och revidera riktlinjer för verksamheten utifrån bl.a. socialtjänstlagen, socialstyrelsens råd och föreskrifter samt i stadens budget uppställda mål för äldreomsorgen. Förvaltningen har under senare år vidareutvecklat den stadsövergripande uppföljningen av verksamheternas olika innehåll. Uppföljningarna ger en sammantagen och övergripande bild av verksamheten. Förhållandena tydliggörs och blir ett underlag för vidareutveckling av äldreomsorgen.

Enligt stadens kvalitetsstrategi ska på enhetsnivå och utifrån av nämnden uppsatta mål, redovisas arbetssätt som bl.a. säkrar kvaliteten i utförandet, klagomålshantering och i vilken grad enheten har levt upp till de utlovade åtagandena. Metoder ska finnas för uppföljning av måluppfyllnad och för kontinuerlig utveckling och förbättring av verksamheten, vilket ska säkerställas via den interna kontrollen.

Fr.o.m. budget 2008 styrs och följs stadens verksamheter bl.a. via indikatorer och aktiviteter. En aktivitet i budget 2008 som ska leda till att kommunfullmäktiges mål för äldreomsorgen ska uppnås är att alla boende på vård- och omsorgsboenden har rätt till utevistelse. Andra aktiviteter under 2008 som ska leda till att målen för äldreomsorgen ska uppnås är erbjudande av ”dagkollo”, öppna dagverksamheter och träffpunkter samt vaktmästartjänster och förebyggande hembesök för alla som är äldre än 75 år. Aktiviteterna ska återredovisas i respektive nämnds verksamhetsberättelse. Äldreförvaltningen kommer att rapportera och kommentera utfallet i 2008 års Verksamhets- och kvalitetsredovisning.

I finansborgarrådets förslag till budget för 2009 ska en plan för sociala aktiviteter upprättas på vård- och omsorgsboendena. Stadsdelsnämnderna ska också utveckla metoder för att säkerställa den enskildes trygghet, oberoende, inflytande och respekt samt redovisa goda exempel på hur den enskildes delaktighet i måltidsplaneringen möjliggörs.

Enligt finansborgarrådets förslag till budget för 2009 har äldrenämnden i uppdrag att förbereda ett införande av äldrepedagoger. Syftet är att ta tillvara de goda arbetsmetoder som utmärker pedagogiken inom bl.a. förskolan och i dialog med äldreomsorgens verksamheter se vilka metoder som kan vara tillämpbara för att på ett nytt sätt arbeta med kvalitetsutveckling inom äldreomsorgen.

Äldreomsorgens biståndshandläggare beviljar insatser för den enskilde enligt socialtjänstlagen. Biståndshandläggaren har ansvar att följa upp beslutade insatser på individnivå. I stadens Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS inom äldreomsorgen (dnr 105-93/2007), förtydligas biståndshandläggarens uppföljningsansvar för beviljade insatser enligt socialtjänstlagen. Biståndshandläggaren ska minst en gång per år följa upp hur beviljade insatser utförs till innehåll, omfattning och kvalitet samt att insatserna tillgodoser den enskildes behov.

Ett viktigt redskap för biståndshandläggarnas uppföljning är den genomförandeplan som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde. I den individuella genomförandeplanen ska det framgå vad, av vem, när och hur insatserna ska utformas. Av genomförandeplanen ska det även framgå vilka sociala aktiviteter som ingår. Mål ska finnas formulerade och vid vilken tidpunkt uppföljning av dessa mål ska ske, ska framgå. Handläggaren ska försäkra sig om att de planerade insatserna som anges i genomförandeplanen utförs, att den enskildes behov är tillgodosedda och att insatserna är av god kvalitet.

Kommunfullmäktige beslutade i december 2005 om en uppföljningsmodell som omfattar samtliga verksamheter inom stadens ansvarsområde i såväl privat som kommunal regi, inkl entreprenader. Uppföljningarna sker enligt en stadsgemensam mall och genomförs på stadsdelsnämnds nivå gemensamt av medicinskt ansvarig sjuksköterska, MAS, och biståndshandläggare, eftersom uppföljningarna omfattar såväl hälso- och sjukvårdslagen som socialtjänstlagen. Uppföljaren har det primära ansvaret för att framkomna brister åtgärdas.

Under hösten 2008 anordnar förvaltningen i samarbete med Äldrecentrum dialogseminarier under 10 veckor för enhets- och verksamhetschefer i kommunal och privat regi, med avsikt att kvalitetsutveckla äldreomsorgen. En av utgångspunkterna i dialogen är de brister som framkommit vid olika interna och externa granskningar och uppföljningar. En sådan brist är exempelvis den sociala stimulansen och aktiviteter vid stadens vård- och omsorgsboenden. Resultatet av dialogseminarierna kommer att ingå i förvaltningens underlag för vidare utveckling av äldreomsorgen.

Stadens äldreomsorgsinspektörer har genom sin granskning av stadens äldreomsorg en viktig roll avseende verksamheternas kvalitet och utveckling. Äldreomsorgsinspektörernas funktion är ett komplement till annan kvalitetsuppföljning. I inspektörernas uppdrag ingår också att arbeta med rådgivning och kunskapsspridning samt att medverka till samverkan och erfarenhetsutbyte inom staden så att vården och omsorgen till de äldre kan utvecklas och förbättras. Inspektörerna genomför observationer vid utförarenheterna där de följer arbetet på enheten, träffar och samtalar med de äldre och deras närstående samt personalen. I de granskningar som genomförts under 2007 har konstaterats att bl.a. de sociala aspekterna måste lyftas fram och ingå som en naturlig del i det dagliga arbetet. Äldreomsorgsinspektörerna deltar i de tidigare nämnda dialogseminarierna.

Äldreförvaltningen anser att stadens funktioner för granskning och uppföljning i stort motsvarar behovet. För att utifrån synliggjorda brister säkerställa en förändring och utveckling av bl.a. verksamheternas sociala innehåll, ser förvaltningen istället att satsningar måste göras på såväl kompetenshöjning och utvecklad arbetsmetodik som en adekvat egenkontroll på enhetsnivå och intern kontroll på nämndnivå.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2008 att lämna förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av ledamoten Lillemor Samuelsson (v), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen håller med motionären om att det är angeläget att utveckla och följa upp det sociala innehållet i äldreomsorgen. En stor del av äldreomsorgens insatser styrs, som motionären skriver, av socialtjänstlagen.

Det finns riktlinjer för biståndsbeslut om insatser enligt socialtjänstlagen. Biståndshandläggaren har ansvar för att följa upp hur beviljade insatser utförs, att de är av god kvalitet och att de tillgodoser det individuella behovet. Ett viktigt redskap för uppföljningen är den genomförandeplan som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde äldre.

En allt större andel av äldreomsorgen bedrivs i enskild regi, som entreprenader eller inom valfrihetssystemet. Krav på utveckling och uppföljning av det sociala innehållet i äldreomsorgen skrivs in i anbudsunderlag och avtal. Den av staden avtalade äldreomsorgen ska följas upp på samma sätt som den som bedrivs i kommunal regi.

Kommunfullmäktige har beslutat om en uppföljningsmodell bl.a. för vård- och omsorgsboende. Syftet med uppföljningen är att få kunskap om vilka styrkor, svagheter och angelägna förbättringsområden som finns. I uppföljningen ingår en granskning bl.a. av att boende erbjuds vardagsnära aktiviteter och stimulans och regelbunden utevistelse. Respektive stadsdelsförvaltning har stadens uppdrag att följa upp verksamheter i egen regi och ett antal enskilda verksamheter som staden har avtal med. Resultaten av uppföljningarna ska rapporteras till äldreförvaltningen och sammanställas i en rapport till Kommunfullmäktige vartannat år.

Stadens äldreomsorgsinspektörer gör omfattande och ingående granskningar av kommunens verksamhet och den del som är utlagd på entreprenad. Inspektörerna lämnar detaljerade rapporter om varje verksamhet inom respektive stadsdelsnämnd. Inspektörerna har också utarbetat ett antal kriterier som är viktiga och bidrar till en god äldreomsorg med utgångspunkt från Stockholms stads politiska mål, äldreomsorgsplan och gällande lagstiftning. Dessa kriterier eller bedömningsindikatorer används vid granskning av äldreomsorgens verksamheter. Målsättningen är att de ska kunna användas som checklista i enheternas eget kvalitets- och utvecklingsarbete. Bl.a. finns som särskilda kriterier för vård- och omsorgsboende och servicehus att det ska erbjudas olika aktiviteter och finnas program för en meningsfull vardag.

Förvaltningen föreslår att staden, i första hand tar tillvara äldreomsorgsinspektörernas kunskap och erfarenhet för granskning och utveckling av det sociala

innehållet i äldreomsorgen. Det finns, enligt förvaltningens mening, inte grund för att inrätta en specialistfunktion i varje stadsdel.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 15 oktober 2008 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Jan Wallman m.fl. (s), ledamoten Kjell Marténg (v) och ledamoten Ylva Wahlström (mp), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 september 2008 har i huvudsak följande lydelse.

En meningsfull vardag med aktiviteter, social samvaro och möjlighet till regelbunden utevistelse, är av stor betydelse för de äldres livskvalitet i äldreboendet. Förvaltningen delar motionärens synpunkter att det är viktigt att utveckla och följa upp det sociala innehållet i verksamheten.

Förvaltningens bedömning är att det pågår ett utvecklings- förbättringsarbete när det gäller att ordna meningsfulla vardagsaktiviteter med ökade möjligheter till utevistelse och social samvaro, bl.a. genom de projekt som startats genom Socialstyrelsens stimulansmedel. I Hägersten-Liljeholmen har t.ex. "Seniorhälsan" startats på Fruängsgårdens och Trekantens servicehus. "Seniorhälsan" är en mötesplats som erbjuder fysiska aktiviteter, social samvaro, kultur och dagsutflykter. Se bilaga 2. Verksamheten är mycket uppskattad av deltagarna.

I stadens budget för 2009 har målet om ökad livskvalitet med större socialt innehåll ytterligare förtydligats. Detta genom att samtliga omsorgstagare ska ha en uppdaterad individuell genomförandeplan där även sociala aktiviteter ska ingå. Alla särskilda boenden ska även planera för sociala aktiviteter där de äldre kan medverka.

Äldreomsorgens verksamheter granskas och följs upp av flera instanser, såsom länsstyrelsen, Socialstyrelsen, stadens revisorer och äldreomsorgsinspektörer. Dessa granskningar är betydelsefulla för äldreomsorgens utvecklings- och förbättringsarbete. Förvaltningen vill här särskilt lyfta fram äldreomsorgsinspektörens omfattande och gedigna granskning, som ger stadsdelen viktig information om verksamhetens kvalitet, vad som fungerar bra och vad som behöver åtgärdas och förbättras. Granskning pågår för närvarande inom Hägersten-Liljeholmens äldreomsorg

Uppföljningar och granskningar genomförs också av förvaltningen. Uppföljning av mål och aktiviteter sker genom stadens integrerade ledningssystem (ILS). Beställarenheten och MAS följer årligen upp vården och omsorgen vid de egna servicehusen och

vård- och omsorgsboendena samt vid några externa vård- och omsorgsboenden. Förvaltningen ansvarar också för att följa upp de verksamheter som drivs på entreprenad inom stadsdelen. Biståndshandläggarna följer upp den enskildes biståndsbeslut och den individuella genomförandeplanen. Vidare genomför äldreomsorgens enheter brukundersökningar. Utifrån tillsynsmyndigheternas och äldreomsorgsinspektörens granskningar tar förvaltningen fram åtgärdsplaner, som sedan följs upp.

Förvaltningen kan inte se att det skulle finnas behov av någon ytterligare granskningsfunktion. Däremot finns behov av att generellt förstärka, utveckla och samordna förvaltningens uppföljning av äldreomsorgen.

Ett angeläget arbete för staden vore även att ta fram en modell för hur resultaten från olika uppföljningar, granskningar, brukarsynpunkter, etc. ska vägas samman för en bedömning av en verksamhets kvalitet, som äldre och deras anhöriga kan använda för att kunna göra egna aktiva val.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2008 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Jan Wallman m.fl. (s), ledamoten Kjell Marténg (v) och ledamoten Ylva Wahlström (mp), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 oktober 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser liksom motionären att arbetet med att förbättra det sociala innehållet i äldreomsorgen måste fortsätta. Även i finansborgarrådet förslag till budget för 2009 finns en skrivning om att det sociala innehållet i omsorgen måste uppvärderas.

Däremot är förvaltningen tveksam till att tillsätta ytterligare tillsyns- och specialistfunktioner. Det är knappast bristen på tillsyn som gör att problem uppkommer inom omsorgen. Få verksamheter är så kontrollerade som äldreomsorg. Länsstyrelsen, Socialstyrelsen, Äldreomsorgsinspektörer, nämndernas egen interna kontroll för att nämna några tillsynsfunktioner som granskar äldreomsorgen.

Tillsynen behöver fortsätta att förbättras med en metodik som styrs av en helhetsyn på verksamheten. Tillsynsfunktioner med ansvar för speciella områden kan verka i motsatt riktning.

Stadsdelsnämnden har en samlad kompetens som motsvarar hela ansvarsområdet för äldreomsorg, både enligt socialtjänstlagen(SOL) och Hälso- och sjukvårdslagen

(HSL). Den kompetensen används i nämndens uppföljning av verksamheterna. Den övergripande uppföljningen görs av förvaltningens kvalitetsuppföljare och medicinskt ansvarig sjuksköterska som tillsammans på olika sätt utvärderar alla verksamheter kontinuerligt. Uppföljningen av den enskildes biståndsbeslut görs av förvaltningens biståndshandläggare.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråd hade vid sitt sammanträde den 7 oktober 2008 ingen erinran i ärendet.

RESERVATIONER M.M.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m fl (s), ledamöterna Margareta Johansson (v) och Eivor Karlsson (mp) enligt följande

Trots politiska mål om att öka livskvaliteten för äldre både hos nuvarande och tidigare politiska majoritet tvingas vi konstatera att många som bor i vård- och omsorgsboenden saknar social stimulans och samvaro. Möjligheterna till utevistelse är begränsade trots ambitioner om motsatsen under ganska många år.

När vi läser rapporterna från revisorerna, äldreomsorgsinspektörerna och äldreombudsmannen som alla pekar på ett förhållandevis trist liv på många av våra äldreboenden bör vi alla ärligen kunna fråga oss hur det har kunnat få fortsätta på det viset.

Vi kan därför inte dela äldreförvaltningens uppfattning att stadens funktioner för granskning och uppföljning i stort motsvarar behovet. Tvärtom skulle funktioner som "TÖSER" kunna bidra just till det som äldreförvaltningen föreslår som alternativ – kompetenshöjning, utvecklad arbetsmetodik, egenkontroll på enhetsnivå och intern kontroll på nämndnivå.

Det finns säkert många förklaringar till varför inte det sociala innehållet har utvecklats på våra äldreboenden. En aspekt som förtjänar att utredas, är om vi generellt har för låg kunskap om socialtjänstlagen bland våra medarbetare på vård- och omsorgsboenden. Kanske har kunskapen och vikten om det sociala innehållet skymts av fokus på hälso- och sjukvården?

Ett oerhört stort problem är att det redskap som genomförandeplanerna skulle kunna vara är mycket ojämnt utvecklat i de olika vård- och omsorgsboendena. Det faktum att stora brister i omfattning och kvalitet i genomförandeplaner framkommer i verksamhetsuppföljningar visar att nuvarande funktioner för granskning och uppföljning av det sociala innehållet inte alls motsvarar behovet. En "TÖS" bör i likhet med "MAS" också ha en relativt fristående ställning i organisationer och därmed verkligen kunna rikta fokus på det sociala innehållet.

Införandet av äldrepedagoger kan också vara en god idé för att bidra till en metodutveckling inom äldreomsorgen, men av erfarenhet vet vi att det krävs insatser på flera plan för att få till stånd en utveckling. Riktad uppföljning av "TÖSER" kan gå hand i hand med ett mer praktiskt inriktat arbete av äldrepedagoger för att öka livskvaliteten i äldreboendet.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Lillemor Samuelsson (v) enligt följande

Trots politiska mål om att öka livskvaliteten för äldre både hos nuvarande och tidigare politiska majoritet tvingas vi konstatera att skillnaderna i staden är stora när det gäller social stimulans och samvaro i vård- och omsorgsboenden. Möjligheterna till utevistelse är på sina håll begränsade, trots ambitioner om motsatsen under ganska många år.

Rapporter från stadens revisorer, äldreomsorgsinspektörer och äldreombudsmannen pekar på ett förhållandevis trist liv på många av stadens äldreboenden. Förvaltningen påpekar, att det är angeläget att utveckla och följa upp det sociala innehållet i äldreomsorgen. Förvaltningen bedömer att äldreomsorgsinspektörernas granskning i det fallet är tillräcklig.

Vår bedömning är dock att staden ändå bör utreda behovet av att inrätta en specialistfunktion med tillsyn över den viktiga sociala omsorgen för våra äldre.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Jan Wallman m.fl. (s), ledamoten Kjell Marténg (v) och ledamoten Ylva Wahlström (mp) enligt följande

Trots politiska mål om att öka livskvaliteten för äldre både hos nuvarande och tidigare politiska majoritet, tvingas vi konstatera att många som bor i vård- och omsorgsboenden saknar social stimulans och samvaro. Möjligheterna till utevistelse är begränsade trots ambitioner om motsatsen under ganska många år.

I rapporter från revisorer, äldreomsorgsinspektörer och äldreombudsmannen kan vi alla läsa om förhållanden som pekar på ett förhållandevis trist liv på många av våra äldreboenden och vi bör ärligen fråga oss hur det har kunnat få fortsätta på det viset.

Vi kan därför inte dela stadsdelsförvaltningens uppfattning att stadens funktioner för granskning i stort motsvarar behovet (sid 3 (4) Tjänsteutlåtandet). Tvärtom skulle funktioner som ”TÖSER” kunna bidra just till ett alternativ för kompetenshöjning, utvecklad arbetsmetodik, egenkontroll på enhetsnivå och intern kontroll på nämndnivå.

Det finns säkert många förklaringar till varför inte det sociala innehållet har utvecklats på våra äldreboenden. En aspekt som förtjänar att utredas, är om vi generellt har för låg kunskap om socialtjänstlagen bland våra medarbetare på vård- och omsorgsboenden. Kanske har kunskapen och vikten om det sociala innehållet skymts av fokus på hälso- och sjukvården?

Ett stort problem är att det redskap som genomförandeplanerna skulle kunna vara är mycket ojämnt utvecklat i olika vård- och omsorgsboenden. Det faktum att stora brister i omfattning och kvalitet i genomförandeplaner framkommer i verksamhetsuppföljningar visar att nuvarande funktioner för granskning och uppföljning av det sociala innehållet inte alls motsvarar behovet. En ”TÖS” bör i likhet med ”MAS” också ha en relativt fristående ställning i organisationer och därmed verkligen kunna rikta fokus på det sociala innehållet.

Införandet av äldrepedagoger kan också vara en god idé för att bidra till en metodutveckling inom äldreomsorgen, och av erfarenhet vet vi att det krävs insatser på flera plan för att få tillstånd en utveckling. Riktad uppföljning av ”TÖSER” kan gå hand i hand med ett mer praktiskt inriktat arbete av äldrepedagoger för att öka livskvaliteten i äldreboendet.”

Kungholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingerd Akselsson Le Douaron (mp) enligt följande

Trots politiska mål om att öka livskvaliteten för äldre saknar många som bor i vård- och omsorgsboenden sociala stimulans och samvaro. Möjligheterna till utevistelse är begränsade trots ambitioner om motsatsen.

Rapporterna från revisorerna, äldreomsorgsinspektörerna och äldreombudsmannen pekar alla på ett förhållandevis trist liv på många av våra äldreboenden. Trots kvalitetsuppföljningar har resultatet inte blivit bättre.

Vi kan inte dela stadsdelsförvaltningens uppfattning om att stadens funktioner för granskning och uppföljning av det sociala innehållet i äldreomsorgen motsvarar behovet. Tvärtom skulle inrättande av funktioner som ”TÖSer” kunna bidra till kompetenshöjning, utvecklad arbetsmetodik, egenkontroll på enhetsnivå och intern kontroll på nämndnivå på samma sätt som MAS och den nyinrättade tjänsten som MAR gör inom sina respektive ansvarsområden.

Det finns säkert många förklaringar till varför inte det sociala innehållet har utvecklats, inte minst de nedskärningar av personalstyrkan som skett på många boenden. En aspekt som förtjänar att utredas, är om det generellt är för låg kunskap om socialtjänstlagen bland medarbetare på vård- och omsorgsboenden. Kanske har kunskapen och vikten om det sociala innehållet skymts av fokus på hälso- och sjukvården?

Ett oerhört stort problem är att genomförandeplanerna är mycket ojämnt utvecklade i de olika vård- och omsorgsboendena. Det förekommer stora brister i omfattning och kvalitet i genomförandeplanerna i nämndens verksamhetsuppföljningar, vilket visar att nuvarande funktioner för granskning och uppföljning av det sociala innehållet inte motsvarar behovet. En ”TÖS” bör i likhet med ”MAS” också ha en relativt fristående ställning och därmed verkligen kunna rikta fokus på det sociala innehållet.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2008:60

2008:60

Motion av Margareta Johansson (v) om anställning av "töser" i äldreomsorgen

Dnr 327-2017/2008

Många äldre som bor i vård- och omsorgsboende saknar social stimulans och samvaro trots de politiska målen om att öka livskvaliteten för äldre. Även möjligheterna till utevistelse är starkt begränsade. Detta framkommer i en aktuell rapport från Revisionskontoret som har granskat det sociala innehållet i stadens vård- och omsorgsboenden för äldre (Dnr 420-23/2008).

En viktig slutsats i revisionsrapporten är att det på alla nivåer i Stockholms stad behövs en bättre styrning, planering och uppföljning av det sociala innehållet i äldreomsorgens vård- och omsorgsboenden.

Innehållet i äldreomsorgen handlar både om god omvårdnad, medicinsk säkerhet och social stimulans och gemenskap. Den medicinska säkerheten följs upp av den medicinskt ansvariga sjuksköterskan, MAS som finns i alla stadsdelsnämnder. Staden har även startat försök med medicinskt ansvariga för rehabilitering, MAR. Ingen specialistfunktion finns dock i stadsdelsnämnderna för att granska och utveckla det sociala innehållet i äldreomsorgen.

I Kristinehamn har kommunen en intern tillsynsfunktion över social omsorg (TÖS) enligt Dagens Samhälle nr 23-2008. Enligt artikeln styrs 85 procent av äldreomsorgen av socialtjänstlagen, samtidigt som kommunerna i regel inte har någon intern tillsyn av detta.

Det krävs kunnig och engagerad personal med rätt kompetens och tillräckliga resurser för att öka livskvaliteten på stadens vård- och omsorgsboenden och servicehus. Förutom kompetensutveckling, tydligare politiska mål och ökade ekonomiska resurser kan en ny gransknings- och utvecklingsfunktion för det sociala innehållet i äldreomsorgen vara en viktig pusselbit i arbetet med att förbättra livskvaliteten i äldreboendet.

Vilken yrkesbakgrund som en expertfunktion för det sociala innehållet i äldreomsorgen kan ha bör utredas vidare, men självklart krävs en gedigen kunskap om äldre, äldreomsorg, frågor som rör livskvalitet och inte frågor som rör äldres inflytande och delaktighet.

Jag föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande:

Staden bör utreda behovet av och möjligheten att inrätta en specialistfunktion i varje stadsdelsnämnd för granskning och utveckling av det sociala innehållet i äldreomsorgen, mot bakgrund av att så stor del av äldreomsorgens styrs av socialtjänstlagen.

Stockholm den 26 augusti 2008

Margareta Johansson